

W I P O N

CHWALEBNE
CZYNY CESARZA
KONRADA II

universitas

CHWALEBNE
CZYNY CESARZA
KONRADA II

W I P O N

CHWALEBNE
CZYNY CESARZA
KONRADA II

GESTA
CHUONRADI II
IMPERATORIS

WSTĘP
JAROSŁAW SOCHACKI

TŁUMACZENIE
EWA MILKAMANOWICZ

KRAKÓW

Przekład polski z:

Wiponis opera, w: *Scriptores rerum germanicarum in usum
scholarum*, wyd. H. Bresslau, Hannover 1915

© Copyright by Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych
UNIVERSITAS, Kraków 2005

e-ISBN 97883-242-2940-6
TAiWPN UNIVERSITAS

Projekt okładki i stron tytułowych
Sepielak

SPIS TREŚCI

Wstęp – <i>Jarosław Sochacki</i>	IX
Od tłumacza – <i>Ewa Milkamanowicz</i>	XXVII
Wykaz skrótów	XXXV
Bibliografia	XXXVII

O BOHATERSKICH CZYNACH CESARZA KONRADA II – GESTA CHUONRADI II IMPERATORIS

List do króla Henryka, syna cesarza Konrada – Epistola ad Regem Heinricum Chuonradi Imperatoris Filium (79) . . .	3
Prolog – Incipit Prologus (80)	4
I. O zgromadzeniu książąt – De conventu principum (83) . . .	9
II. O elekcji króla – De electione regis (86)	14
III. Koronacja króla – De consecratione regis (90)	22
IV. O składzie dworu i królowej Gizeli – De dispositione curiali et de regina (92)	25
V. Pierwsze czyny króla Konrada – De primis gestis Chuonradi regis (93)	27
VI. O objeździe Królestwa przez króla – De itinere regis per regna (95)	28
VII. Jak król pertraktował z Włochami – Qualiter rex cum Italis placitavit (96)	30
VIII. Jak król Konrad w Bazylei biskupa ustanowił – Quod rex Chuonradus Basileae episcopum constituit (97)	32
IX. O Bolesławie Chrobrym, księciu Słowian – De Bolizlao duce Sclavorum (98)	34
X. O nieprzyjaźni między królem i księciem Ernestem – De inimicitia inter regem et Ernestum ducem (98)	35
XI. Jak król z wojskiem do Italii podążył – Quod rex cum exercitu Italiam petiit (99)	36

XII.	Jak król pokonał Pawijczyków – Quod rex Papienses afflixerit (99)	37
XIII.	O rozruchach, jakie miały miejsce w Rawennie – De seditione, quae Ravennae facta est (100)	38
XIV.	Król z powodu upałów skrył się w górach – Rex propter calorem in montana secessit (100)	39
XV.	O tym, jak posłowie od króla Rudolfa przybyli do króla Konrada do Włoch – Quod legati Ruodolfi regis ad Chuonradum regem in Italiam venerunt (101)	40
XVI.	Jak król Konrad w Rzymie został obwołany cesarzem – Quod rex Chuonradus Romae imperator est effectus (101)	40
XVII.	Jak cesarz przybył do Apulii – Quod imperator in Apuliam venit (102)	42
XVIII.	O tyranie Tasselgardzie – De tyranno Thasselgardo (102)	42
XIX.	O zawiązaniu spisku przez niektórych Teutonów – De coniuratione quorundam Teutonicorum (103)	43
XX.	O tym, gdzie książę Ernest powtórnie poddał się cesarzowi – Ubi dux Ernestus se denuo reddidit (104)	45
XXI.	Jak król Burgundii pośpieszył na spotkanie cesarzowi do Bazylei – Quod rex Burgundiae imperatori occurrebat Basileae (105)	46
XXII.	O poselstwie biskupa sztrasburskiego – De legatione episcopi Argentinensis (105)	47
XXIII.	Jak cesarz syna swego Henryka nakazał koronować – Quod imperator filium suum Heinricum regem consecrari fecit (106)	49
XXIV.	O śmierci biskupa augsburskiego – De obitu episcopi Augustensis (106)	50
XXV.	W jaki sposób książę Ernest otrzymał księstwo i natychmiast je utracił – Qualiter dux Ernestus ducatum accepit et statim amisit (107)	50
XXVI.	Jak cesarz przeciwko Węgrom z wojskiem wyruszył – Quod imperator super Ungaros cum exercitu venit (107)	51
XXVII.	Jak książę Ernest zwrócił się o pomoc do hrabiego Odon – Quod dux Ernestus auxilium petiit ab Uodone comite (108)	52
XXVIII.	W jaki sposób książę Ernest zginął – Qualiter dux Ernestus periit (108)	53
XXIX.	Rudolf król Burgundii umarł, a Odo wkroczył do jego królestwa – Rudolfus rex Burgundiae obiit, et Uodo regnum eius invasit (110)	55
XXX.	Jak cesarz ze swoim synem królem Henrykiem przebywał w Burgundii – Quod imperator cum filio suo Heinrico rege Burgundiam adiit (111)	58

XXXI.	Jak cesarz przeciwko Odonowi z wojskiem wyruszył – Quod imperator super Uodonem cum exercitu venit (111)	59
XXXII.	W jaki sposób cesarz wygnał Odonę z Burgundii – Qualiter imperator Uodonem expulit de Burgundia (112)	60
XXXIII.	Jak król Henryk podbił Słowian – Quod rex Heinricus Sclavos subiugavit (113)	61
XXXIV.	O spisku Włochów – De coniuratione Italarum (114)	65
XXXV.	Jak król Henryk pojął za żonę córkę króla Kanuta – Quod rex Heinricus filiam Chnutonis regis in coniugium duxerit (115)	66
XXXVI.	O cudzie, który zdarzył się w Zielone Świątki – De miraculo, quod accidit in die pentecostes (116)	68
XXXVII.	O zamieszkach w Parmie – De seditione quae facta est in Parma (117)	69
XXXVIII.	Jak cesarz królowi, synowi swemu, powierzył władzę nad Burgundią – Quod imperator filio suo regi Burgundiam tradidit (118)	71
XXXIX.	O śmierci cesarza – De obitu imperatoris (119)	72
XL.	Wiersz o śmierci cesarza Konrada – Versus pro obitu Chuonradi imperatoris (120)	73

WSTĘP

Wiadomości o życiu biografą Konrada II możemy czerpać tylko z jego własnych dzieł. Odnośnie do pochodzenia Wipona dopuszcza się w literaturze przedmiotu dwie możliwości: górnoniemieckie lub burgundzkie, w tym ostatnim przypadku jednak z zastrzeżeniem, że chodzi tu o niemieckojęzyczną część tego królestwa. Pierwszą z wymienionych możliwości poświadczałyby używane przez tego kronikarza formy nazw własnych, jego imię występujące dość często w kręgach alemańskich i bawarskich oraz wykorzystanie szwabskiego źródła pochodzącego z Reichenau. Za drugim wariantem, według wielu badaczy bardziej prawdopodobnym, przemawia szczególne zainteresowanie sprawami Królestwa Burgundii¹, osobista znajomość z biskupem z Lozanny², dwa zaginione wiersze Wipona poświęcone kampaniom burgundzkim Konrada II³ oraz wezwanie Henryka III do odwiedzenia Burgundii⁴, które zostało wystosowane w dziele zatytułowanym *Tetralogus*⁵.

¹ Zob. rozdziały: I, VIII, XV, XVI, XXI, XXIX–XXXII i XXXVIII.

² Zob. rozdział XXXIX.

³ *Gallinarius* wspomniany w rozdziale VI i wiersz poświęcony kampanii zimowej z 1033 r. wspomniany w rozdziale XXX.

⁴ G.H. Pertz, *Über Wipos Leben und Schriften*, Berlin 1851, s. 1, W. Pflüger, *Das Leben Kaiser Konrads II.*, [w:] *Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit*, Bd. 41, Leipzig 1893, s. V, W. Gundlach, *Heldenlieder der deutschen Kaiserzeit*, Bd. II, Innsbruck 1896, s. 216, W. Wattenbach, *Wipo*, [w:] *Allgemeine deutsche Bibliographie*, Bd.

Urodzony w końcu X w. otrzymał Wipo w swojej ojczyźnie gruntowne wykształcenie. Z literatury klasycznej możemy stwierdzić znajomość: Horacego, Lukiana, Makrobiusza, Owidiusza, Persjusza, Salustiusza, Stacjusza, Swetoniusza, Sulpicjusza Sewera, Wergiliusza oraz Boecjusza⁶, natomiast z teologicznej głównie Biblii i literatury apokryficznej.

Czas wstąpienia Wipona do służby państwowej i być może przybycia do Niemiec, przyjmuje się najostrożniej na okres trwania wyborów królewskich w Kambie⁷, ponieważ on sam w liście dedykacyjnym określił Konrada II swoim panem oraz podał nam swoją funkcję jako pre-

43, Leipzig 1898, s. 14, S. von Halko, *Richeza Königin von Polen, Gemahlin Mieczysławs II.*, Freiburg 1914, s. XIII, H. Bresslau, *Die Werke Wipos*, Hannover und Leipzig 1915, s. VII i n., P. Kehr, *Vier Kapitel aus der Geschichte Kaiser Heinrichs III.*, Berlin 1931, s. 10, S. Görnitz, *Beiträge zur Geschichte der Königlichen Hofkapelle im Zeitalter der Ottonen und Salier bis zum Beginn des Investiturstreites*, Weimar 1936, s. 147, K. Hauck, *Wipo*, [w:] *Deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, Bd. 4, hrsg. von K. Langosch, Berlin 1953, s. 1019, W. Trillmich, *Die Taten Kaiser Konrads II.*, [w:] *Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters. Freiherr vom Stein – Gedächtnisausgabe*, hrsg. von R. Buchner, Bd. 11, Berlin 1961, s. 507, G. Labuda, *Wipo*, [w:] *Słownik starożytności słowiańskich*, T. 6, Wrocław 1977, s. 478, H. Beumann, *Der deutsche König als „Romanorum rex“*, Wiesbaden 1981, s. 20.

⁵ *Tetralogus*, [w:] H. Bresslau, *Die Werke*, wiersz 203 i nn., s. 82.

⁶ J. May, *Bemerkungen zu Wipo*, Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, 4: 1879, s. 413 i nn. zarzuca H. Bresslauowi, że w wydaniu Wipona z 1878 r. nie uwzględnił jego cytatów z Cycerona. Zob. H. Bresslau, *Bemerkungen zum Text des Wipo*, tamże, 5: 1880, s. 195 i n. oraz tenże, *Die Werke*, s. VIII gdzie zakłada znajomość pewnych pism Cycerona przez Wipona, co również przyjmuje W. Trillmich, *Die Taten*, s. 512 (konkretnie „*Somnium Scipionis*”), ale poprzez komentarz Makrobiusza.

⁷ Przeciw obecności Wipona w Kambie, mimo jego zapewnienia o uczestnictwie w rozdziale I, wypowiedział się tylko T. Linder, *Ueber die Entstehung des Kurfürstenthums*, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, 17: 1896, s. 540 i nn. oraz tenże, *Der Hergang bei den deutschen Königswahlen*, Weimar 1899, s. 52. Pogląd przeciwny reprezentują np.: G.H. Pertz, *Über Wipos*, s. 1, W. Pflüger, *Das Leben*, s. VI, W. Gundlach, *Heldenlieder*, II, s. 216, W. Seydel, *Studien zur Kritik Wipos*, Breslau 1898, s. 64 i nn., H. Bresslau, *Die Werke*, s. IX, K. Hauck, *Wipo*, s. 1019 i W. Trillmich, *Die Taten*, s. 507.

zbitra w kapeli dworskiej. Niemniej historycy zastanawiają się, czy nie można tej cezury przesunąć nieco wstecz. Zdaniem W. Pflügera⁸ sympatyczny opis Henryka II i jego żony przez Wipona oraz jego doniesienie, że uczestniczył we wcześniejszych zgromadzeniach państwowych, pozwalają przypuszczać, iż był już zatrudniony w kancelarii poprzednika Konrada II. Pogląd ten spotkał się ze sprzeciwem Harry Bresslaua⁹, który stwierdził, że nie ma dowodów na przyjęcie Wipona do kancelarii nie tylko za Henryka II, ale i za Konrada II. Choć na przynależność Wipona do kapeli dworskiej w czasie rządów ostatniego monarchy z dynastii saskiej również nie posiadamy przekonywujących dowodów, to wydaje się jednak przemawiać za tym zwrot *bonae memoriae* odnoszący się do arcybiskupa Gunthera z Salzburga¹⁰, zmarłego w dniu 1 X 1025 r., a pełniącego funkcję kanclerza Henryka II do 1023 r.¹¹ Wywody H. Bresslaua nie znalazły uznania u Siegfrieda Görлита¹², który nie uważa jego przesłanki za przekonywującą, a ponadto jest wątpliwe czy Gunther należał do kapeli dworskiej.

O działalności Wipona na dworze Konrada II nie wiemy niczego, poza jego uwagą wyrażoną w liście dedykacyjnym, iż z powodu nieobecności w kancelarii nie zawsze był w stanie odpowiednio sprawować swe obowiązki. Niemniej za pewny można uznać jego udział w burgundzkiej kampanii zimowej z 1033 r.¹³ i w 1035 r. przeciw Wieletom¹⁴.

⁸ W. Pflüger, *Das Leben*, s. VI.

⁹ H. Bresslau, *Die Werke*, s. IX, przyp. 2 oraz s. 11, przyp. 2.

¹⁰ Co by świadczyło o jego znajomości z Wiponem.

¹¹ Za H. Bresslauem podzielają ten pogląd K. Hauck, *Wipo*, s. 1019 i W. Trillmich, *Die Taten*, s. 507. G.H. Pertz, *Über Wipos*, s. 1 nie jest pewny czy Wipo znajdował się przy Konradzie II od czasu jego wyboru na króla, ale stało się to najpóźniej po upadku królestwa burgundzkiego.

¹² S. Görлитz, *Beiträge*, s. 148, przyp. 709. Autor ten przyjmuje, że Wipo został powołany do służby dworskiej zaraz po wyborze Konrada II na króla, dzięki napisaniu wiersza poświęconego koronacji tego władcy.

¹³ Zob. wstęp, przyp. 3.

¹⁴ Zob. rozdział XXXIII, gdzie Wipo mówi, iż na temat walk z Wielekami ułożył *Breviarium*.

Czy Wipo utrzymał swoje stanowisko po śmierci Konrada II nie jest pewne, w każdym razie wyższej funkcji nie osiągnął¹⁵. Pod koniec życia Konrada II powrócił Wipo do swojej ojczyzny, gdzie o śmierci i pogrzebie cesarza dowiedział się od biskupa Henryka z Lozanny i innych Burgundczyków, którzy towarzyszyli w tych dniach swemu władcy¹⁶. Mimo to pielegnował on swą łączność z dworem Henryka III, z którym spotkał się w lutym 1040 r. w Konstancji, gdzie przekazał nowemu władcy wiersz poświęcony śmierci jego ojca, i na Boże Narodzenie 1041 r. w Sztrasburgu, gdzie tym razem wręczył swe nowe dzieło zatytułowane *Tetralogus*¹⁷. Być może pod koniec życia Wipo zmienił miejsce zamieszkania osiedlając się w pobliżu granicy czeskiej, skąd wezwał Henryka III do położenia końca rzymskiej schizmie¹⁸ na mocy zajmowanego przez niego stanowiska w świecie chrześcijańskim¹⁹. H. Bresslau²⁰ wyraził przypuszczenie, że biograf

¹⁵ Utrzymania funkcji za Henryka III pewny jest G.H. Pertz, *Über Wipos*, s. 2, natomiast możliwość jej utraty dopuszczają H. Bresslau, *Die Werke*, s. X i S. Görnitz, *Beiträge*, s. 148. Gdyby faktycznie odnosiła się do Wipona, informacja rocznika z Phölde (zob. wstęp, przyp. 19) informująca nas, iż był on spowiednikiem Henryka III, przemawiałoby to na korzyść tezy o utrzymaniu przez niego stanowiska za następcy Konrada II.

¹⁶ Zob. rozdział XXXIX.

¹⁷ Zob. H. Bresslau, *Die Werke*, s. XIII i n.

¹⁸ O tej schizmie na gruncie polskim zob. M. Dragan, *Rok 1046 w dziejach stosunku cesarstwa do papieżstwa*, Lwów 1914, a o podstawach prawnych do składania z urzędu papieża przez Henryka III E. Fischer, *Der Patriziat Heinrichs III. und Heinrichs IV.*, Berlin 1908.

¹⁹ *Annales Palidenses auctore Theodoro monacho*, MGH SS. XVI, ed. G.H. Pertz, Hannover 1859, s. 68: „Tempore huius Heinrici tunica Domini inconsutilis, id est sancta ecclesia, scissa est et in tres partes divisa, singularis earum singulari papa sorciente. Quod ubi innotuit Wiperto heremite in confinio Bohemie, confessori Heinrici, scripsit ei eleganter in hec verba: Una Sunamitis nupsit tribus maritis. Inperator Heinrice, Omnipotentis vice Dissolve connubium triforme, dubium.” K. Hauck, *Wipo*, s. 1019 i 1022 wiarygodność tej informacji podbudowuje jej pokrewieństwem z wierszem Wipona poświęconym wydarzeniom w Sturi w 1046 r. Dzięki tej wiadomości rocznika z Phölde dowiadujemy się również pełnej formy skróconego i spieszczonego imienia Wipona, która brzmiała najprawdopodobniej: Wipertus, Wikipert, Wilpold, Witpert, Witpoto, Wikipold itp. (zob. H. Bresslau, *Die Werke*, s. VII i W. Trillmich, *Die Taten*, s. 507).

²⁰ H. Bresslau, *Die Werke*, s. XIX, przyp. 2.

Konrada II uczestniczył również w zjeździe merseburskim, który rozpoczął się 24 VI 1046 r., ponieważ Wipo w rozdziale trzydziestym siódmym wspomina o innym wydarzeniu z tego dnia, mającym miejsce także w tym mieście, w Merseburgu, o czym informują nas roczniki altajskie większe²¹.

Te bliskie stosunki Wipona z Henrykiem III, tak za życia jak i po śmierci Konrada II²², skłoniły wielu badaczy do wyrażenia przypuszczenia, iż był on jego wychowawcą i nauczycielem²³, czemu tylko niewielu się sprzeciwiło²⁴. Przypuszczalnie autor *Gesta Chuonradi II imperatoris*²⁵ zmarł wkrótce po 1046 r., ponieważ nie uwzględnił on w swym dziele jakichkolwiek wydarzeń wykraczających poza tę datę²⁶.

Danych dla określenia momentu powstania biografii ojca Henryka III zgodnie poszukują wszyscy historycy w samej pracy. Zauważono więc zatem, że musiała ona zostać napisana po pokonaniu Węgiei przez Henryka III, o czym wspomina Wipo w pierwszym rozdziale²⁷, i po jego cesarskiej koronacji 25 XII 1046 r., a przed buntem Kazi-

²¹ Zob. rozdz. XXXVII, przyp. 314.

²² Wipo poświęcił Henrykowi III w 1028 r. wiersz z okazji jego koronacji królewskiej oraz najprawdopodobniej niedługo potem następane dzieło stanowiące zbiór przysłów (*Proverbia*).

²³ G.H. Pertz, *Über Wipos*, s. 2, W. Giesebrecht, *Geschichte der deutschen Kaiserzeit*, Bd. II, Braunschweig 1875, s. 562, E. Steindorff, *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich III.*, Bd. I, Leipzig 1874, s. 11, W. Pflüger, *Das Leben*, s. VI, W. Gundlach, *Heldenlieder*, II, s. 217, H. Bresslau, *Die Werke*, s. X, M. Manitius, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters*, Bd. II, München 1923, s. 318, P. Kehr, *Vier Kapitel*, s. 10, S. Görnitz, *Beiträge*, s. 148, K. Hauck, *Wipo*, s. 1019, W. Wattenbach, R. Holtzmann, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier*, Tl. I, H. 1, Darmstadt 1967, s. 76 i H. Beumann, *Der deutsche König*, s. 26.

²⁴ T. Linder, *Ueber die Entstehung*, s. 546 i W. Trillmich, *Die Taten*, s. 508.

²⁵ Że były to czyny, a nie żywot zob. H. Bresslau, *Die Werke*, s. XV, przyp. 1.

²⁶ Zagadnienie czasu śmierci Wipona wiąże się ściśle z kwestią czasu napisania *Gesta Chuonradi II imperatoris*, o czym zob. poniżej.

²⁷ Zob. rozdz. I, przyp. 53.

mierza Odnowiciela wiosną 1050 r., to jest w latach 1048–1049²⁸. Wychodząc z założenia, że omawiane dzieło Wipona powstać musiało w okresie między 1046 a 1050 r., ponieważ list dedykacyjny rozpoczyna się słowami *gloriosissimo imperatori Heinricho* – zatem był on skierowany do Henryka III po jego koronacji cesarskiej, a w rozdziale dwudziestym dziewiątym mówi się o Kazimierzu Odnowicielu jako wiernym swemu panu, usiłowano sprecyzować te ogólne ustalenia uwagą, że nasz biograf wymienił wszystkich biskupów Sztrasburga tego czasu. Po doniesieniu o śmierci biskupa Wenera mówi się dalej o następstwie Wilhelma²⁹, nie informując nas jednocześnie o czasie jego zgonu. Zatem Wipo mógł zakończyć swój opis czynów Konrada II między 25 XII 1046 a 7 XI 1047³⁰. Zdaniem H. Bresslaua³¹ opis rządów pierwszego przedstawiciela dynastii salickiej musiał powstać przed koronacją cesarską Henryka III, który następnie po tym dniu został opublikowany i mu wręczony. Swój pogląd uzasadnia ów historyk tym, że Wipo tytułuje swego ulubieńca w liście dedykacyjnym stale cesarzem³², a w prologu i całej reszcie dzieła królem. Wyjątki od tej reguły znajdujące się w rozdziałach ósmym i dwudziestym dziewiątym nie mogą naruszyć tej tezy, ponieważ stanowią one późniejszą wstawkę wynikającą z potrzeby uwzględnienia nowej godności Henryka III tam gdzie jest to konieczne

²⁸ G.H. Pertz, *Über Wipos*, s. 16. Na s. 14 przyjmuje on, że Wipo wręczył Henrykowi III czyny jego ojca w końcu kwietnia 1048 r. w Konstancji, co automatycznie wyklucza 1047 r. z rozważań. W kwestii tego spotkania zob. wstęp, przyp. 17. Za ogólnymi ustaleniami G.H. Perta opowiedział się E. Steindorff, *Ueber Wipos Vita Chuonradi imperatoris und Gesta Heinrichi regis*, *Forschungen zur Deutschen Geschichte*, 6: 1866, s. 487.

²⁹ Zob. rozdz. XXII.

³⁰ W. Pflüger, *Wipos Vita Chuonradi imperatoris*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 2: 1877, s. 132 i n.

³¹ H. Bresslau, *Beiträge zur Kritik deutscher Geschichtsquellen des 11. Jahrhunderts*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, 2: 1877, s. 588 i nn. oraz tenże, *Die Werke*, s. XV i nn.

³² I tylko on z tego powodu został napisany po 25 XII 1046 r.

ze względów logicznych³³. Taki sam przypadek zachodzi w nagłówku listu dedykacyjnego, gdzie syna Konrada II obdarzono tylko godnością królewską – list nie był autorstwa Wipona, który precyzyjnie stosował odpowiednią tytulaturę³⁴.

W początkowym okresie badań nad dziełem Wipona przypisywano mu dużą wartość poznawczą i samodzielność³⁵. Ten obraz skorygowały nieco dopiero dociekania Ernsta Steindorffa, który usiłował najpierw wykazać zależność biografii Konrada II od rocznika sangalleńskiego większego³⁶, by rok później dojść do wniosku o wspólnym i niezależnym od siebie wykorzystaniu przez te źródła do dziś zaginionej podstawy o rocznikarskim charakterze, która powstała być może w St. Gallen³⁷. Zwolennicy samodzielności Wipona usiłowali udowodnić ją słowami zawartymi w liście dedykacyjnym, gdzie autor polemizując z możliwymi krytykami zarzucającymi mu, że już inni poruszyli ten temat odpowiada, iż nie widział efektu ich

³³ W rozdziale ósmym mówi Wipo o Henryku III, który „później zostanie królem i cesarzem”, a w dwudziestym dziewiątym o dochowowaniu przez Kazimierza Odnowiciela wierności „naszym cesarzom”. Jak zatem widzimy, godność cesarska Henryka III jest wzmiankowana wtedy, gdy ona formalnie mu przysługiwała lub gdy Wipo chciał pochwalić swemu pupilowi.

³⁴ Za zredagowaniem czynów Konrada II w okresie od jego śmierci do 1046 r. opowiadają się: W. Wattenbach, *Wipo*, s. 514, M. Manitius, *Geschichte der lateinischen*, II, s. 322, K. Hauck, *Wipo*, s. 1023, W. Trillmich, *Die Taten*, s. 313, W. Wattenbach, R. Holtzmann, *Deutschlands Geschichtsquellen*, I, 1, s. 78, G. Labuda, *Wipo*, s. 477 i H. Beumann, *Der deutsche König*, s. 22. Jedynie J. Harttung, *Ueber Wipo*, *Forschungen zur Deutschen Geschichte*, 18: 1878, s. 612 i n. uważa, że na podstawie tytulatury Henryka III nie jesteśmy w stanie określić dokładniej czasu powstania dzieła Wipona.

³⁵ G.H. Pertz, *Über Wipo*, s. 14. Dalszą literaturę zob. W. Pflüger, *Wipos Vita*, s. 134 i n. oraz R. Holtzmann, *Wipo und die Schwäbische Weltchronik*, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere Geschichtskunde*, 35: 1910, s. 58 i n.

³⁶ E. Steindorff, *Ueber Wipos Vita*, s. 480 i nn. Wydanie samego rocznika zaś zob. *Annales Sangallenses maiores*, MGH SS. I, ed. I. Ab Arx, Hannover 1826, s. 72 i nn.

³⁷ E. Steindorff, *Ueber die Annalen, welche Wipo in der Vita Chuonradi imperatoris benutzte*, *Forschungen zur Deutschen Geschichte*, 7: 1867, s. 561 i nn.

pracy. Również wypowiedzi Wipona w rozdziałach szóstym i trzydziestym dziewiątym nie dowodzą wykorzystania przez niego źródła pisanego, ponieważ dotyczą one tylko techniki pracy polegającej na skracaniu. Ponadto biograf Konrada II często mówi o pochodzeniu swoich informacji – dlaczego miałyby zatem przemilczeć użycie tak ważnej podstawy źródłowej? Wzmianka w rozdziale czwartym, gdzie Wipo wyraźnie stwierdza wykorzystanie źródeł pisanych, również niczego nie dowodzi, ponieważ dotyczy ona obsadzania urzędów za Henryka II, zatem dla czasów jego następcy jest w zasadzie bez wartości. Natomiast zaistniałe podobieństwa między dziejami Konrada II a rocznikiem sangalleńskim większym dają się dostatecznie wyjaśnić wyborem tematu oraz tym samym czasem i miejscem powstania. Z kolei te same lub podobne zwroty znajdują wytlumaczenie w ubóstwie i stereotypowości ówczesnej łaciny³⁸.

W odpowiedzi na te zarzuty zauważono jednak, że słowa Wipona w liście dedykacyjnym odnoszą się do dzieł typu biograficznego, zatem nie wykluczają one wykorzystania innego rodzaju źródeł³⁹. Do identyfikacji podstawy Wipona najbardziej przysłużył się H. Bresslau⁴⁰, który dzięki dociekaniom E. Steindorffa oraz własnym badaniom porównawczym określił ją jako *schwäbische Reichsannalen* (szwabskie roczniki państwowe)⁴¹, ustalając ponadto zależność od nich: rocznika sangalleńskie-

³⁸ W. Pflüger, *Wipos Vita*, s. 137 i nn. Tenże, *Das Leben*, s. X, przyp. 1 dopuszcza możliwość wykorzystania przez rocznik sangalleński dzieła Wipona o czynach Konrada II, z czym zgadza się W. Giesebrecht, *Geschichte der deutschen Kaiserzeit*, II, s. 563, przyp. 2.

³⁹ E. Steindorff, *Ueber Wipos Vita*, s. 480, H. Bresslau, *Beiträge* (1877), s. 591 i n., tenże, *Die Werke*, s. XXII oraz przyp. 2 na tejże stronie (gdzie ponadto uważa za możliwą interpretację W. Gundlacha, *Heldenlieder*, II, s. 219, przyp. 3, w której zaproponowano inne od dotychczasowego tłumaczenie interesującego nas fragmentu), R. Holtzmann, *Wipo und die Schwäbische Weltchronik*, s. 64 i n. i M. Manitius, *Geschichte der lateinischen*, II, s. 323.

⁴⁰ H. Bresslau, *Beiträge* (1877), s. 567 i nn.

⁴¹ Później H. Bresslau zmienił nazwę tego źródła na *schwäbische Weltchronik* – zob. R. Holtzmann, *Wipo und die Schwäbische Weltchronik*, s. 59.